

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
Iesv, Cvrsvs Theologicvs**

iln decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de
Lugduni, 1666

XXXVI. Vtrum restitutio partis debiti possit liberare ab obligatione graui
restituendi?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94839](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94839)

peccatum, Deus verò minimè intendit. Ergo eadem sola diuersitas intentionis efficere poterit, vt aliquis sit causa moralis nocuenti resultantis proximo ex sua actione, tamen non sit inductiua illius ex sua natura. Causalitas autem moralis in damnum proximi inducit obligationem restituendi. Qua ratione mouetur Vasquez.

3. Videtur insuperabile hanc in rem argumentum desumi ex lege secunda §. *idem Labeo ait ff. de aqua pluuiæ aranda*. Exque aliis similibus præcipientibus reparationem damni secuti, si tale damnum intentum fuit ab auctore operis, ad quod consecutum est, minimè verò seclusa intentione damni. Vnde hoc idem, vt certum supponere videntur quamplures auctores apud Thom. Sanchez lib. 2. consil. cap. 1. dub. 7. recurrentes ad intentionem operantis, aut omittentis pro obligatione, aut de obligatione restituendi. Ergo dubitari non potest, quin intentio nocentis se sola sufficiat ad variandam hanc obligationem.

Art. 1. Resp. An intentio nocendi possit aliquando inducere, vel augere obligationem restituendi, non adfuturam, si illa non adfuisse, tamen cætera omnia adfuisse eadem; maximè verò si adfuisse præcognitio possibilitatis nocuenti coniuncta cum persuasione moraliter certa illud non esse subsecuturum ad talem actionem, & tamen de facto subsecutum est ad ipsam? Affirmant, & negant graues, nec pauci auctores. Dicendum autem est intentionem nocentis se sola nihil ad rem facere, nec variare posse obligationem restituendi. Cui sententiæ fauent Thomas Sanchez, Lessius, Navarra, Turrianus, & alij. Quia ius proprietatis vnicuique conueniens, respectu suorum bonorum tantum indirectè extenditur ad actus internos voluntatis, quatenus sunt causatiui alicuius actionis directè contradicentis eidem iuri. Ergo quando actio exercita, ex intentione vtrunque alias mala, non fuerit contraria iuri alterius, ea intentio non erit mala malitia iniustitiæ, sed inuidiæ, inimicitiae, vel alterius similis vitij. Confirmatur quia sola diuersitas intentionis non potest efficere, vt desit æqualitas bonorum, per iustitiam intentam, vt per se patet. Ergo non potest facere, vt actio exterior, alias non futura iniusta, sit iniusta, adeoque inductiua obligationis restituendi; hoc est, vt sit inductiua inæqualitatis, & obligationis reparandi æqualitatem.

Ad 1. Hoc est discrimen inter iustitiam, & alias virtutes morales, vt illa in medio rei, ista in medio rationis consistant, vt expositum est quæst. 9. eamque medietatem respicit iustitia relatè ad ius alterius, eoque solo eam metitur; cum alia virtutes aliis rationibus nitantur. Peruersitas autem intentionis solum recedit à medio rationis, quando seclusa intentione, nulla est iniustitia in actione secundum se, tamen si fiat cum perfecta aliàs rei ipsius cognitione, ac deliberatione, nec intentio secundum se præcisè considerata subest iuri alterius, vt per se patet. Aliæ virtutes respiciunt alia motiua, & medietatem aliam variabilia ex intentione operantis, ad quam etiam immediatè, & secundum se referuntur. Nulla igitur est paritas obiectionis.

Ad 2. Distinguitur antecedens, sola diuersitas intentionis efficere potest, vt quis constituatur in ratione causæ moralis iniuste agentis formaliter, negatur antecedens; agentis contra charitatem, amicitiam, beneuolentiam, misericordiam, & similes virtutes conceditur antecedens. Ratio discriminis patet ex fundamento veritatis, & ex responsione ad 1. Comparatio illa Dei, & dæmonis, aut hominis, nihil vrget. Quia illud discrimen non oritur ex sola diuersitate intentionis, sed etiam, & maximè, atque radicaliter, quia dæmon, & homo tenentur ad non tentan-

R. P. de Esparza Cms. Theol. Tom. II.

dum; Deus verò non tenentur, vt non tentet eò modo, & sensu, quo id illi est possibile; ideoque illis tribueretur peccatum secutum ex tentatione, tamen illud minimè intendissent, sed tantum contempsissent secuti alia motiua.

Ad 3. leges illæ ciuiles nihil continent contra conclusionem positam sub terminis, quibus ea notifica est, & sub quibus examinatur à Theologis quæstio præsens. Quia Iurisperiti non respiciunt ad intentionem purè internam secundum se; sed ad actionem, vel omissionem, quæ talem intentionem nociuam præsupponit per se. Talis autem, seu actio, seu omisso est iniusta ex se, & inductiua obligationis restituendi, tamen absit intentio formalis nocendi. Quia est inductiua damni alieni, vel absque vllò commodo proprio, vel cum eo commodo, quod est contra ius alterius. Nemo enim nisi per accidens ex præsumptione benè fundata grauatur per leges, quando facit, aut omittit id, ad quod secundum se habet ius; hoc est id, in quo fauent ipsi leges, quamcunque demum intentionem gerat purè interiorem actione exteriori existente conformi ad leges quoad omnia exteriora secundum se. Auctores verò indicati in obiectione, vel hunc eundem sensum secuti sunt, vel aberrarunt à vero.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrum restitutio partis debiti possit liberare ab obligatione graui restituendi?

Videtur liberare posse. 1. Quia eadem lege, eodemque modo tenetur vnusquisque ad reparandum damnum illatum, qua, & quo tenebatur ad illud non inferendum, siquidem dictum est supra vtrumque actum esse eiusdem infimæ speciei, eodemque iure patientis moueri adequatè. Ergo nemo peccat lethaliter retentione eius præcisè partis, cuius solius ablatione non peccasset lethaliter. Ergo liberari potest ab obligatione graui per restitutionem solius partis debiti retento reliquo, cuius ablatio non fuisset peccatum lethale.

2. In materia honoris, qui nocuentum graue prius illatum ita imminuit, vt amplius non sit graue, non subest deinde obligationi graui restituendi, ac reparandi partem damni, quæ superest. Ergo similiter dicendum est in re pecuniaria.

3. Quia aliàs non obligatus obstrinxit se voto ad dicendum officium diuinum; & si aliquando intermisisset, ad illud dicendum bis die sequenti, liberatur ab obligatione graui, si die sequenti dicat secunda vice vsque ad parvam quantitatem, qua prætermissa die præcedenti, pro quo compensat, non peccasset lethaliter. Est autem eadem prorsus proportionis ratio de restitutione, & compensatione pecuniæ sublata.

Art. 1. Resp. Valdè percrebuit apud auctores modernos sententiæ affirmans eum, qui restitui partem debiti, qua sublata non peccasset initio lethaliter, liberari ab obligatione graui restituendi, quam contraxit per peccatum iniustitiæ in re pecuniaria. Dicendum tamen est non propterea liberari ab obligatione graui ex natura rei. Quia qui læsus fuit quoad quantitatem sufficientem ad lethale, eo ipso acquisit ius aduersus lædentes ad exigendam totam illam quantitatem simul, potestque proinde vtendo iure suo nolle acceptare partem, si seorsim offeratur, vel etiam acceptare, sed sub ea conditione, vt tali deinde tempore, aut opportunitatè superaddatur, quod deest, & non aliter. Cum enim absolutè debeatur

Q tota

tota quantitas simul, seu simultanea totius quantitatis redditio, non excedet creditor limites iuris sui, nec iure suo cadere, siue adæquatè, siue etiam inadæquatè, si totam simul quantitatem, & non aliter velit. Vult enim, quod debetur, & vti debetur, & licet ipsi velle carere tota quantitate, dum non potest habere nisi partem ob iniquitatem debitoris.

Artic. 2. Vnde fit, vt non possit censerī creditor condonare eam partem, quam non vult acceptare absque reliquo. Quia nemo censetur cedere iuri suo, quoad substantiam rei ex eo præcisè, quod velit indiuisim vti iure suo, etiam quoad modum debitum ipsi simul cum substantia. Quapropter, qui restituit partem debiti parte alia retenta, saltem si hæc sit notabilis comparatione facta cum ea, quæ restituitur, nihil fecisse reputandus est; nisi cum sufficienti speciali fundamento præsumatur in creditore voluntas acceptandi partem, quæ seorsim redditur, tamen reliquum absolutè negetur.

Artic. 3. Verum istiusmodi præsumptio non est facilis, & indiget speciali fundamento. Quia plerumque contingit creditores magnarum quantitatum nolle acceptare partem debiti oblatam cum voluntate nunquam reddendi reliquum, præsertim si hoc sit notabile, respectu partis oblatae. Illud nimirum ipsum, quod si solum deberetur, acceptaretur libenter; recusatur communiter, si sit pars debiti, maximè verò si sit parua pars, vt patet esse, quæ quantitatem rei pecuniariæ sufficientem ad lethale redigit ad in sufficientem. Præsumptiones autem non licet facere absque speciali fundamento, nisi secundum plerumque contingentia. Adde lædentem iniuste, quoad quantitatem sufficientem ad lethale, eo ipso agere hostiliter cum læso, & insuper agere fraudulenter cum eodem, dum vult liberari à magno onere per partiam compensationem. Non autem facile præsumitur per se, impetum hostiliter velle nihilominus amicabiliter excipere redeuntem in gratiam fraudulenter, & diminutè, retenta materia offensionis quoad partem notabilem; sibi que potius tentans providere, quam læso. Difficilior namque est reditus in benevolentiam, ac pacem, quam benevolentia, & pacis conseruatio; ideòque non præsumitur prudenter sub eadem conditione. Tenetur autem qui læsit satisfacere iuri patientis, quatenus per se sufficit ad reditum mutua pacis, & benevolentia, vt liquet ex dictis qu. 27.

Art. 4. Concluditur igitur eum, qui iniuste intulit damnum sufficiens ad lethale, non liberari ab obligatione graui reparandi illud per reparationem eius præcisè partis, qua dempta quantitas nocimenti non fuisset ab initio sufficiens ad lethale; sed necesse esse ad eam liberationem, vt repararet totum nocimentum, vel saltem, vt tam exigua sit comparatiuè pars relicta absque reparatione, vt existimari prudenter possit, eo non obstante acceptare absolutè creditorem eam partem, quæ sibi redditur, tamen reliquam partem non propterea condonet, atque hæc prædictò videtur communis hominum existimatio naturalis, quam non ita communiter contingit esse falsam, ac inanem, quoad res vsque adeò palpabiles, & pendentes ex animi dispositione vnicuique notissima per experientiam, quàm commune est, vt auctores nonnulli deludantur, ac implicentur consequentiis, & ratiunculis, ac paritatibus apparentibus.

Ad 1. Non ita contingit, nolle vnumquemque retinere reliquas omnes res suas, quando ei aufertur iniuste pars earum aliqua, sicut contingit nolle acceptare partem debiti præsertim exiguam absque reliquo, maximè verò, quando ea pars offertur à debitorē merito exoso, & de nouo prouocante ad iram

modo restitutionis maligno, & per versutiam corrupto. Ergo non tenet paritas. Deinde creditor acquisiuit nouum ius ratione iniuriæ, & hostilitatis exercitæ aduersus ipsum. Vnde ante, & post iniuriam est idem ius, quoad quantitatem rei, sed diuersum, quoad modum illam habendi, & variato iure, variatur eatenus obligatio.

Ad 2. In materia honoris alia longè ratio est, vt colligi potest ex dictis quæst. 29. necnon quæst. 16. de natura, & conditione honoris. Constat enim ex iis locis honori, & famæ renuntiare validè minimè posse, nisi cum lucro spirituali aliundè maiori, vel saltem aequali; idque neque quoad totum, neque quoad partem. Vnde qui grauem honoris iacturam passus est, nullam potest validè refutare partem restitutionis, seu compensationis; tamen si alia quantalibet pars nequaquam restituatur ab obligato ad totalem compensationem. At in re pecuniaria potest creditor nolle acceptare partem debiti seiunctam à parte altera, & licet ipsi carere interim tota quantitate ob contrariam naturam, & conditionem rei pecuniariæ substantis magis liberæ cuiusque facultati quoad iacturam, vel actualement eius defectum licitum, respectu damnificati. Quare concessio antecedente negatur consequentia.

Ad 3. Negatur similiter posse non acceptari à Deo partem officij, quæ persoluitur. Quia recitatio eius partis est bona, & laudabilis; atque fieri non potest, vt non placeat Deo, quod est bonum, & laudabile quatenus bonum, & laudabile est; in Deo autem idem est acceptare bona opera nostra, eademque illi placere. Non ita se res habet in voluntate hominis, quoad pecunias, quarum videlicet pars potest validè, & licitè non acceptari, si offeratur seiuncta ab altera parte æquè sibi debita. Conceditur igitur similiter hic etiam antecedens, & negatur consequentia. His tamen non obstantibus non est vsque adeò reprobanda contraria sententia circa restitutionem debitam præcisè ratione rei inculpabiliter acceptæ. Quia non militat pro hoc euentu confirmatio superioris adiuncta; nec fundamentum principale vsque adeò concludit apertè.

QVÆSTIO XXXVII.

Virum impotens restituere in proprio genere teneatur supplere ex bonis alterius generis?

Videtur teneri. 1. Quia absurdum est eum, qui furatus est obolum obligari ad reparandum damnum illatum; eum autem, qui occidit hominem, ad nihil ea de causa teneri. Ad nihil autem tenetur, si nulla esset obligatio supplendi ex bonis alterius generis. Quia vita hominis est irreparabilis in proprio genere.

2. Qui non potest reparare adæquatè totum damnum illatum in re pecuniaria, non propterea excusatur à restitutione eius partis, quam exhibere potest. Ergo neque is, qui læsit in honore, & salute, & non potest satisfacere in proprio genere, excusabitur à parte restitutionis per pecunias, quatenus eam exhibere poterit.

3. Potest iudex saltem ex æquo, & bono præcipere, vt fiat compensatio per pecunias pro honore, & sanitate, quatenus ipsi visum fuerit, quando non potest fieri reparatio damni in proprio genere. Ergo hoc ipsum committi potuit arbitrio lædentis; etsi quidem potuit, credendum est commissum ita fuisse de facto ex communi, & naturali hominum consensu, ne frequenter